

Open Oproep

Goed Opdrachtgeverschap

Een publiek bouwheer

Bij de realisatie van ruimtelijke ingrepen in Vlaanderen zijn zowel publieke als particuliere opdrachtgevers betrokken. Beiden hebben een culturele verantwoordelijkheid, maar een publieke opdrachtgever heeft dit in het bijzonder. Een publieke bouwheer bouwt in functie van zijn maatschappelijke opdracht. Hij heeft een missie en een visie en realiseert die ook door de wijze waarop hij bouwt. Hij bouwt voor het algemeen belang. Een publieke bouwheer realiseert geen prestigeprojecten, maar dienstbaarheidsprojecten. In hun dienstbaarheid mogen deze projecten dan wel weer ambitieus zijn.

Publiekrechtelijke opdrachtgevers realiseren projecten met een maatschappelijk belang, die de kwaliteit van onze leefomgeving bepalen. Overheidsgebouwen weerspiegelen de wijze waarop de overheid zich ten dienste stelt van de gemeenschap, hoe ze communiceert met de burger en hoe ze zorg draagt voor ons leefmilieu. Publieke bouwheren hebben in die zaken een voorbeeldrol. De overheid heeft de taak een voorbeeldig bouwheer te zijn.

Meer en meer bouwheren beseffen dat een bouwopdracht meer is dan het realiseren van een programma van eisen, waarbij oppervlakten en volumes de essentie zijn. Ze benaderen het bouwen niet meer enkel vanuit een economisch en juridisch kader, maar zien het ook als een culturele en maatschappelijke opdracht. Ze willen dat hun bouwproject hen helpt dienstbaar, herkenbaar, toegankelijk en aanspreekbaar te zijn. Meer en meer publieke bouwheren nemen de zorg voor kwaliteit ernstig. Ze formuleren hun ambities en hun verwachtingen vooraleer ze gaan bouwen in een projectdefinitie. Die projectdefinitie helpt hen hun kwaliteitsstreven te handhaven doorheen het volledige traject vanaf het plannen maken tot het daadwerkelijke bouwen. De rol van de bouwheer in verhouding tot de ontwerper is namelijk ruimer dan controleren, natellen en beperken. Een proces gebaseerd op culturele ambities leidt tot vertrouwen en communicatie. Enkel deze elementen kunnen goede voorwaarden creëren om te zoeken naar wat nog niet is.

Architectuur kan slechts bestaan dankzij het opdrachtgeverschap. Maar hoe moet je als overheid deze belangrijke opdracht vervullen en wat is ieders rol en verantwoordelijkheid hierin?

De missie en de ambities

Een bouwheer weet wat zijn maatschappelijke opdracht is en hoe hij die opdracht in de toekomst wil uitvoeren. Wat is de betekenis van de opdrachtgever voor de maatschappij, voor de locatie, voor de gebruiker en voor de burger? Wat is het algemeen belang van de opdracht? Waar en hoe kan het bouwen je helpen je maatschappelijke taak nog beter uit te voeren nog beter te communiceren met de burger? Wat is je voorbeeldfunctie als publieke bouwheer en hoe wil je die voorbeeldrol invullen bij het bouwen? Het gaat bij bouwen ook steeds om de toekomst op korte en op lange termijn. De realisatie van een gebouw duurt enkele jaren en bouwen doe je niet alleen voor de volgende 10 jaar, maar ook voor de volgende 100 jaar. Elk gebouw is daarom sterk toekomstgericht.

De projectdefinitie

Bij de start van een project is het belangrijk dat je als bouwheer eerst je eigen situatie grondig analyseert en de ambities betreffende het project nauwkeurig formuleert. Wil je met je project een voorbeeld stellen? Hoe kan het bouwen, de architectuur je daarbij helpen? Zijn je verwachtingen ten aanzien van het project duidelijk geformuleerd? Zijn er naast de officiële doelstellingen ook directe, indirecte of onuitgesproken doelstellingen? Kies je voor zekerheid, of voor vernieuwende concepten? Wil je de ontwerper laten meedenken hoe het gebouw of het bouwen je kan helpen je maatschappelijke opdracht te verwezenlijken? Wat is de betekeniswaarde voor de gebruiker? Welke aspecten van duurzaamheid zijn aan de orde: culturele duurzaamheid, duurzaam omgaan met ruimte, duurzame mobiliteit, duurzaam omgaan met energie, water en andere grondstoffen? Is de locatie nog te kiezen en welke overwegingen spelen daarbij dan een rol? Is de bouwopdracht een eenmalig of een meervoudig project? Wil je daarbij een herkenbaarheid of een typologie ontwikkelen?

De randvoorwaarden

Vooraf duidelijkheid scheppen over de randvoorwaarden van een project is kwaliteitsbevorderend. Binnen welke termijn moet het project gerealiseerd worden? Is die termijn realistisch? Wat zijn de mogelijkheden van de locatie en de omgeving? Wat is het budget? Is het budget realistisch begroot? Heeft dit project een maatschappelijk draagvlak? Is het een politiek gevoelig thema? Maak je het programma van eisen zelf op of laat je dit over aan derden? Is het programma van eisen correct opgemaakt? Is er rekening gehouden met een mogelijke evolutie op lange termijn? Wat zijn de stedenbouwkundige randvoorwaarden? Is er advies gevraagd aan diensten monumentenzorg en aan de brandweer? Wat met de bereikbaarheid en de toegankelijkheid voor mindervaliden?

De selectieprocedure voor een ontwerper

Verschillende selectieprocedures geven de mogelijkheid om tot een goed ontwerp of ontwerper te komen. De selectieprocedure van de Open Oproep is een procedure die streeft naar kwaliteit door verschillende architectuuropvattingen aan bod te laten komen, door naast gerenommeerde

architecten ook jong talent een kans te geven, door naast binnenlandse architecten ook buitenlandse ontwerpers in Vlaanderen te laten bouwen. De Open Oproep zoekt naar kwaliteit door per project verschillende ontwerpteams een verkennende ontwerpopdracht te geven en die aan de bouwheer te laten voorstellen. De Open Oproep focust tevens op de procesbereidheid van ontwerpers, hun bereidheid tot luisteren en tot dialoog met de bouwheer. De Open Oproep wil ook de aandacht op alle aspecten van duurzaam bouwen vestigen.

Het proces en de kwaliteitsbewaking

Om een kwaliteitsvol project of gebouw te kunnen realiseren, moet in de eerste plaats een kwaliteitsvol traject of proces opgestart worden. In de projectdefinitie heeft de bouwheer zijn ambities geformuleerd met het project. De opdrachtgever is samen met zijn ontwerper de hoofverantwoordelijke voor de kwaliteit van het project. De kwaliteitsbewaking is erg belangrijk in elke fase van het bouwproces. Weten alle deelnemers van het proces wat hun bijdrage is? Kunnen alle betrokkenen participeren in het proces? Wordt de bevolking betrokken bij het planningsproces? Betreft het een complex proces met veel verschillende partners? Beschik je over voldoende deskundigheid voor de opvolging van het proces? Moeten er externe deskundigen worden aangetrokken? Stel je hiervoor een projectbegeleider aan?

Kunst

[[Decreet van 23 12 86](#)] [[Decreet van 12 05 98](#)]

Kunst in opdracht vindt in Vlaanderen zijn oorsprong bij een percentageregeling voor kunst in en rond overheidsgebouwen. Deze regeling verplicht de Vlaamse overheid en de Vlaamse openbare instellingen ertoe om zich bij elk bouwproject de vraag te stellen naar de meerwaarde van kunst bij de realisatie van een bouwopdracht. Kunst kan één van de mogelijke wegen zijn waarbij opdrachtgever, ontwerper en kunstenaar de zoektocht naar kwaliteit voor de leefomgeving aanvaatten, eigentijds maken. De artistieke diversiteit die Vlaanderen aanbiedt is hierbij een boeiend kader met een enorme potentie. Vanuit een totaal isie verschillende deskundigen samenbrengen en de uitdaging aanreiken te zoeken naar het moment waarop en de taal waarmee een artistieke ingreep de plek kanvaatten in zijn eigenwaarde, positioneert de opdrachtgever in de cultureel maatschappelijke context van vandaag.